

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ ЖАМОАТ ТАРТИБИГА ТАЖОВУЗ ҚИЛУВЧИ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ ФАОЛИЯТИ.

А.О.Иномжонов

Ички Ишлар Вазирлиги Академиясининг 3-босқич 315-гуруҳ курсанти

Annotation: *The relevance of the research topic in this dissertation, the concept of improving the work of the prevention inspector on the prevention of offenses against public order, the current state of preventive measures and the specifics of implementation. In addition, a practical analysis of the norms in the framework of improving the activities of the prevention inspector on the prevention of violations of public order, as well as procedural documents, problems and shortcomings in this activity, as well as a number of suggestions to address some problems and shortcomings. The advanced foreign experience on the organization of improvement of activity of the inspector of prevention on the prevention of offenses of public order and also different and similar aspects of our national legislation.*

Keywords: *relevance, specifics, activity, advanced, aspects*

Ҳозирги вақтда жиноятчиликка қарши кураш амалёти жиноятчиликни назарий жиҳатдан тубдан ўрганиш вазифасини янада катъий қилиб кўймоқда. Умуминсоний кадриятлар ва инсон ҳуқуқлари асосий ўринга кўйилган бугунги даврда жиноятлар ислохотларнинг йулига жиддий тўсик бўлмоқда бу муаммоларни бартараф этиш ички ишлар органларининг асосий вазифаларидан бири ҳисобланади. Безорилик мохиятан ижтимоий ҳуқуқий тушинча сифатида эътироф этиш мумкин. Ижтимоий жиҳатдан безорилик одатда ўйинкарок, шўх, доим атрофдагилар билан низолашиб юрадиган безори шахслар қилмиши га берилган баҳо бўлса, ҳуқуқий жиҳатдан эса амалдаги мамурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 183-моддаси ҳамда жиноят кодексининг 277-моддасида назарда тутилган жиноий безорилик содир этилишининг ҳуқуқий оқибатидир. Ҳар икала ҳуқуқий ҳолатда ҳам безорилик деб баҳоланмасада, жиноий безорилик ўзининг ижтимоий жиҳатдан хавфлилиги билан алоҳида аҳамият касб этади. Безорилик ҳуқуқбузарликнинг прфилактикаси ҳақида сўз юритганда, унга ижтимоий ҳуқуқий тушинча тарикасида қараш мақсадга мувофиқ саналади. Чунки аксарят кримнологларнинг фикрича, шахс жиноятчи бўлиб туғилмайди ёки у бирданига жиноятчи шахсга айланиб қолмайди. Унинг ҳулқ-атворидаги салбийлашув муайян вақт оралигида аста-секин салбийлашиб боради. Шу боис безорилик ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишда комплекс ёндашув талаб этилади. Бунинг учун аввало безорилик ҳуқуқбузарлигини криминалогик тавсифини тўлиқ ўрганиш керак. Безорилик ҳуқуқбузарлигига криминалогик тавфвсиф беришда унинг куйдаги йўналишдаги хусусиятларга мазмунан ёндошиш

керак; Биринчидан безорилик ҳуқуқбузарлиги (маъмурий ҳуқуқбузарлик ёки жиноятининг) маъмурий ҳуқуқий ва жиноий ҳуқуқий тавсифи, ахволи, тузилиш даражаси ва динамикаси, жойи вақти;

Безорилик ҳуқуқбузарликнинг миқдор ва сифат кўрсаткичлари ИИОлари томонидан 2022 йилнинг 6 ойи мобайнида амалга оширилган ишларга доир асосий кўрсаткичлар тўғрисидаги статистик маълумотлар тўплами асосида таҳлил қилинганда жорий йилнинг 6 ойи мобайнида безорилик ҳуқуқбузарлиги ўтган йилнинг шу даври билан таккослаганда 17.8 фоизга, жиноий безорилик эса 7 фоизга усганлиги маълум бўлди. Ушбу тоифадаги жиноятчиликнинг очилиши даражасига эътибор қаратилса, бу борада безорилик жиноятининг маҳала посбонлари томонидан очилиш курсаткичи ўғирлик ва баданга қасддан оғир шикаст етказиш жиноятлари синггари энг кўп очилаётган жиноятлар қаторига киритиб, жорий йилнинг 6 ойда ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 23.5 фоизга усганлиги намоён бўлади. Сстатистик малумотларга кура 2022-йилнинг 6 ойи мобайнида оила турмуш доирасида турли низолар оқибатида содир этилган жами 15та безорилик жинояти аксаряти жамоат жойларида ва хонадонларда, асосан кўшни ва кариндошларга нисбатан мурсага келиша олмаслик оқибатида, маст ҳил даги шахслар томонидан кунинг икинчи ярмида содир этилганлиги малум. Майда безорилик ҳуқуқбузарликларидан жабрланган шахсларни ўрганиш ушбу турдаги ҳуқуқбузарликларни олдини олишда виктималогик чоратадбирлани ишлаб чиқиш муҳим баҳоланади. касб этади. Бунинг учун безорилик ҳуқуқбузарликларидан жабрланган шахсларни ижтимоий демографик (ёши, жинси, касби, маълумоти, яшаш жойи, оилавий ахволи) манавий рухий (қизиқишлари, умумнсоний қадриятларга муносабати, интеллектуал салоҳияти) жионой-ҳуқуқий (илгари судланганлиги безориликнинг маъмурий ёки жиноят эканлиги, виктимликнинг айбли ёки айбиз эканлиги, баданга тан жарохати етказиш, мулкка шикаст етказиш ёки нобуд қилиш билан боғлиқ ҳолда содир этилганлиги) белгилари асосида атрофлича ўрганишни такозо этади. Учинчидан безорилик ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиш сабаблари ва уларга имкон бераётган шарт шароитлари. Ушбу ҳуқуқбузарликнинг сабаб ва шароитларини аниқлаш ҳамда уларни баргараф этиш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш учун безориликни бошка турдаги ҳуқуқбузарликлардан фарклаш лозим булади. Айбдор қасдининг мохияти ва унинг нимага қаратилганлигига, шунингдек содир этилган ҳаракатнинг мотив максади ва муайян ҳолатига алоҳида эътибор бериш талаб этилади. Агарда оилада, уйда, кариндош-уруғ, таниш билишларга нисбатан содир этилган ҳақоратлаш, уриш, доппослаш, баданга енгил шикаст етказиш каби ҳаракатлар шахсий келишмовчилик натижасида келиб чиккан ёхуд жабрланувчининг ножоиз хатти-ҳаракатлари оқибатида содир этилган бўлса, шахсга қарши жиноят деб баҳоланади. Майда безорилик эса ўз менлигини намоён этиб жамиятда ўрнатилган юриштириш коидалрини қасддан менсимаслик, жамиятга нисбатан очикдан-очик хурматсизлик килиб, жамоат жойларида уятли сўзлар айтиш, шундай сўзлар билан сўқиниш,

беҳаё қилиқлар кўрсатиш ёхуд одамларга нисбатан ҳақоратомўз шилқимликлар қилиш, жамоат тартиби ва осойишталигини бўзиш, шу билан бирга шахсни уриш-допослаш шу билан бирга унга енгил тан жароҳати етказиш ёки мулкка анча миқдорда шикаст етказиш ва нобуд қилиш кабиларнинг содир қилинишида келиб чиқади. Мазкур ҳуқуқий белгилар безорилик ҳуқуқбузарлигининг сабаб ва шароитларини келиб чиқиш манбаига кўра объектив ва субъектив ўрганиш имконини беради. Безорилик ҳуқуқбузарликларнинг сабаб ва шароитлари ота-она томонидан фарзандини эҳтиёжини ҳаддан зиёд кондириши, фарзандининг миллий, диний, умуинсоний қадриятлардан йироқ тарбиялаши ва назоратсиз қолдириши, спиртли ичимлик ва гиёҳвандлик воситаларини истеъмол қилишига одатланиши, шу билан бирга ота-онанинг спиртли ичимлик ва гиёҳвандлик воситаларини истеъмол қилиши, оилада мунтазам низоли вазиятлар яратилиши интернет ва ОАВ оркали беҳаёликни, ўришни зўравонликни тарғиб қилувчи филмлар, суратлар, матерьялларни томоша қилиши, шу мазмундаги уйинларни уйнаш кабиларни мисол тарикасида келтириш мумкин. Чунончи, онлайн синов натижаларига кўра дунё миқёсида интернетдан фойдаланувчи 12 ёшгача бўлган болаларнинг 39% порнографик сайтларга, 19% эса зоравонликни тарғиб қилувчи сайтларга кириши аниқланган. Бундан ташқари 14% ёшлар қимор ўйинларига ва 17% алкоголь ва наркотик моддалар тарғиб қилинган сайтларда қизиқиш билдирган бўлса, уларнинг 17% экстремизм ва миллатчиликни тарғиб қилувчи манбалардан фойдаланиши маълум бўлган. Мустақиллик йилларида амалга оширилган кенг кўламли ислохотлар натижасида республикада кўча ва жамоат жойларидаги жиноятларга қарши курашувчи ва уларнинг профилактикасини таъминловчи ўзига хос тизим шаклланди. Мамлакатда, унинг маъмурий-ҳудудий бирликларида жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш биринчи навбатда ҳуқуқбузарликларнинг, жумладан, жиноятларнинг барвақт олдини олишга хизмат қилади. Қолаверса, содир этилган ҳуқуқбузарликлар учун жавобгарлик таъминланади ёки жиноятларнинг фош этилишига имкон берадиган маълумотлар тўпланади, шахслар аниқланади, хатто ушбу фаолиятни олиб борувчи кучлар томонидан ёхуд иштирокида муайян жиноий қилмишлар фош этилади, уни содир этган шахслар учун жавобгарликнинг муқаррарлиги таъминланади.

Маълумки, ҳар қандай фаолиятнинг асосида тушунчалар тизими ётади. Жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш фаолиятини батафсил ўрганиш, аввало, «жамоат тартиби» мазмунини ёритиб ўтишни талаб қилади. Таҳлиллар натижаси «жамоат тартиби» тушунчасига бирон бир норматив-ҳуқуқий ҳужжатда таъриф берилмаганини кўрсатади. Бу борада айрим тадқиқотларда «Жамоат тартиби – бу жамоат хавфсизлиги, жисмоний ва юридик шахсларнинг нормал фаолият кўрсатиши, меҳнат қилиши ва дам олиши учун шароит яратишга, шаъни, кадр-қимматини ҳамда умуминсоний қадриятларни ҳурмат қилишга йўналштирилган ҳуқуқий ва ижтимоий-ахлоқий нормалар асосида

жамоат жойларида юзага келадиган ва ривожланадиган ижтимоий муносабатлар тизими» деб таърифланган.

Шуларни ҳисобга олиб, жамоат тартиби тушунчасига қуйидаги таърифни таклиф қилишимиз мумкин – бу жамоат жойларида одамлар ўртасида вужудга келадиган ва ривожланадиган, қонуний амалга оширилиши шахсий ва жамоат хавфсизлигига риоя этилишини, одамларнинг нормал мулоқотини, шаъни, кадр-қиммати, ҳаёти ва соғлиғини ҳимоя қилиниши, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, биринчи навбатда, ички ишлар органлари, миллий гвардия, прокуратура, давлат хавфсизлик хизмати, фавқулодда вазиятлар вазирлиги ва бошқа фуқаролик ташкилотлари фаолияти билан таъминланган давлат ва жамиятнинг мувофиқлаштирилган ижтимоий-ҳуқуқий жамоат муносабатлари тизимидир. Жамоат тартибини муҳофаза қилиш деганда – жамоат жойларида қонун устуворлигини таъминлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини, мулки, шаъни ва кадр-қимматини, давлат ва бутун жамият манфаатларини ҳимоя қилиш, ҳуқуқ-тартиботни, жамоат осойишталигини сақлашга, транспорт, алоқа корхоналари, муассасалари ва ташкилотларининг нормал ишлашини таъминлашга ҳамда уларни беқарорлаштирувчи сабаблар ва субъектларни бартараф этишга қаратилган, давлат ва жамиятнинг ҳуқуқий нормалари, чоратадбирлари ҳамда воситалари мажмуи шаклида ифодаланган ижтимоий-сиёсий ва ҳуқуқий категория тушунилиши керак. Жамоат тартибини тор маънода - ижтимоий муносабатлар сифатида тушуниш, одамларнинг ҳуқуқий ва ижтимоий нормалар асосида, биринчи навбатда, жамоат жойларида мулоқот қилиши натижасида юзага келадиган - ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг эҳтиёжларини янада аниқроқ акс эттириб, ҳуқуқий тартибга солиш ва ҳимоя қилиш объекти сифатида жамоат тартиби тушунчасидан қонуний фойдаланиш имконини беради. Мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотлар доирасида аҳолининг тинч ва осойишта ҳаётини таъминлаш ҳамда жамиятимизда қонунга итоаткорлик ва жамоат хавфсизлиги маданиятини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Жумладан, жамоат хавфсизлигини таъминлаш йўналишидаги ишларни «Халқ манфаатларига хизмат қилиш» тамойили асосида ташкил этишнинг мутлақо янги механизм ва тартиблари жорий этилиб, давлат органларининг жамоатчилик тузилмалари билан ўзаро мақсадли ҳамкорлиги йўлга қўйилди. Шу билан бирга, жаҳонда кучайиб бораётган турли хавф-хатар ва зиддиятлар, эл-юрт тинчлиги ва осойишталигига таҳдидлар, пандемия, табиий ва техноген офатлар масъул давлат тузилмаларига ўз фаолиятини «Барча саъй-ҳаракатлар инсон қадри учун» деган устувор ғоя асосида янада такомиллаштириш вазифасини юкламоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартдаги «Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чоратадбирлари тўғрисида»ги ПФ-6196-сон фармони, Ички ишлар органиларининг

жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиняотчиликка қарши курашиш соҳасидаги фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида 2021 йил 2 апрелдаги 5050-сонли қарор, Жамоат хавфсизлиги концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида 2021 йил 29 ноябрдаги фармони ва бошқа норматив ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

I. Рахбарий адабиётлар

1. 1.Биринчи президентимиз Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. – Т, 1993. – Б. 14.

2. Биринчи президентимиз Каримов И.А. Ўзбекистон миллий

3. истиқлол иқтисод сиёсат мафкура. Т Ўзбекистон 1996 й Б-1

4. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис

5. палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқ . – Т., 2016. – Б. 56

6. 1.4. Президент Мирзиёев Ш. Мирзиёев. Қонун устуворлиги ва инсон
HYPERLINK

"<http://www.natlib.uz/Content/userfiles/upload/Prezident%20asarlari/Mirziyoyev%20SH/%D0%A8.%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%B7%D0%B8%D1%91%D0%B5%D0%B2%20%D2%9A%D0%BE%D0%BD%D1%83%D0%BD%20%D1%83%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BB%D0%B8%D0%B3%D0%B8%20%D0%B2%D0%B0%20%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%BD.pdf>

"манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг
HYPERLINK

"<http://www.natlib.uz/Content/userfiles/upload/Prezident%20asarlari/Mirziyoyev%20SH/%D0%A8.%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%B7%D0%B8%D1%91%D0%B5%D0%B2%20%D2%9A%D0%BE%D0%BD%D1%83%D0%BD%20%D1%83%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BB%D0%B8%D0%B3%D0%B8%20%D0%B2%D0%B0%20%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%BD.pdf>

"Гарови HYPERLINK

"<http://www.natlib.uz/Content/userfiles/upload/Prezident%20asarlari/Mirziyoyev%20SH/%D0%A8.%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%B7%D0%B8%D1%91%D0%B5%D0%B2%20%D2%9A%D0%BE%D0%BD%D1%83%D0%BD%20%D1%83%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BB%D0%B8%D0%B3%D0%B8%20%D0%B2%D0%B0%20%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%BD.pdf>

".Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг

7. 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза. Т 2016 й

8. 1.5 Президент Ш.Мирзиёев. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб интизом ва шахсий жавобгарлик ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши лозим. Т 2017 й

9. 1.6. Президент Ш.Мирзиёев. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб интизом ва шахсий жавобгарлик ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши лозим. Т 2017 й

10. 1.7. Президент Ш.Мирзиёевнинг Конституция - эркин ва фарован ҳаётимиз, мамлакатимизни янада тараққий эттиришнинг мустаҳкам пойдеворидир. Президент Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганнинг 25 йиллига бағишланган тантанали маросимида. 2017-йил 8-декабрь Т- 2017 й

11. 1.8. Президент Ш.Мирзиёев. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб юксак марраларга эришамиз. Т 2018 й

12. II. Қонун ва норматив ҳуқуқий ҳужжатлар.

13. 2.1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси Т 2017 й. 18, 52-моддалари.// URL: <https://lex.uz/uz/docs/2545663> (06.02.2022 й.да мурожаат қилинган)

14. 2.2. Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси Т-2022 й. // URL: // <https://lex.uz/acts/97664>(01.03.2022 й.да мурожаат қилинган)

15. 2.3.ЎзбекистонРеспубликасининг 2014 йил 14 майдаги «Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонуни // URL:

16. <https://lex.uz/uz/docs/2387357> (05.03.2022 й.да мурожаат қилинган)

17. 2.3. Ўзбекистон Республикасининг 2019-йил 2-апрелдаги “Жазони ижро этиш муассасаларидан бўшатишган шахсларга нисбатан ИИОнинг маъмурий назорати тўғрисида”ги қонуни. // URL: //

18. <https://lex.uz/acts/97664>(01.03.2022 й.да мурожаат қилинган)

19. 2.4. Ўзбекистон Республикасининг 2021-йил 29-январдаги “ Сурункали алкоголизм, гиёҳвандлик ва захарвандликка мубтало бўлган беморларни мажбурий даволаш тўғрисида”ги қонуни.

20. 2.5. Ўзбекистон РеспубликасинингИИВнинг 2017-йил 12-июлдаги

21. 151-сонли буйруғи.Т- 2017 йил

22. 2.6 Ўзбекистон Республикасининг 2010-йил 29-сентябрдаги “Вояга етмаганлар ўртасида назоартсизлик ва хуқуқбузарликлар профиликтикаси тўғрисида”ги қонуни.

23. 2.7. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2017-йил 14-мартдаги „Хуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши кураш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2833-

сонли Президент қарори.//URL:// <https://lex.uz/docs/3165013> (04.03.2022 й.да мурожаат қилинган)

24. 2.8.Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 16-сентябрдаги “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги Қонуни.//URL:// <https://lex.uz/acts/3027843> (04.03.2022 й.да мурожаат қилинган)

25. 2.9.Ўзбекистон Республикасининг 2017 йил 11-сентябрдаги “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожатлари тўғрисида”ги Қонуни. //URL:// <https://lex.uz/docs/3336169> (10.03.2022 й.да мурожаат қилинган) .